

מראי מקומות - יומא

ג:

א. תחלה במקום

מפרישתו של משה בהר סיני, לכהן גדול בעבודת יום הכיפורים, ולכהן השורף את הפרה, והרי לא לומדים קל מחמוה, ואם משה הוצרך פרישה למעמד ההוא המקודש אשר לא היה כמוהו, מנין לנו ללמוד גם ליום הכיפורים שאינו אלא יום אחד, ולשריפת פרה שאינה אלא מעשה אחד. ואם נאמר שאין לחלק וכל הנכנס למחנה שכינה צריך פרישה, אם כן מדוע משה עצמו לא הוצרך לפרוש כשעלה להר במעמד הר סיני כשנאמרו עשרת הדברות, שהרי הפסוק של ויכס הענן נאמר אחרי מעמד הר סיני כשמשו עלה לקבל את הלוחות.

ותירץ שבאמת משה רבנו בודאי לא היה צריך פרישה, שהרי היה ראוי להתנבא בכל עת שירצה, כמו שנאמר 'עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם', וכל פרישתו היתה כדי להיות דוגמא לדורות, שכל הנכנס למחנה שכינה צריך לפרוש קודם. וזה כוונת הגמרא מכדי כתיב וכו' מאי ששת ימים, כלומר הרי משה לא היה צריך פרישה, ואם היה צריך פרישה, למה לא הוצרך לפרוש קודם מעמד הר סיני וכיון שכן מאי ששת ימים, אלא שזה בנה אב, שכל הפרישה היתה כדי ללמד לדורות שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה שישה ימים. והתוספות הרא"ש, הביא את הגירסא שלנו 'מאי ששת ימים זה בנה אב' כיש גורסים, וכתב שלפי זה משמע שהלימוד הוא מהיתור של המילים 'ששת ימים' ולא מבנין אב. ואם כן מיושבת שאלת הר"ן איך שייך ללמוד מהחמור לקל, שבאמת לומדים מהיתור ולא מבנין אב. [וכן תירץ בהערות בדרשות הר"ן הנדפס מחדש מארטסקרול עמ' 271].

ה. שכל הנכנס למחנה שכינה

כתב הרש"ש שאפילו שבכל מקום שנאמר מחנה שכינה הכוונה היא משער ניקנור ולפנים, כאן הפירוש הוא קודש הקדשים ששם עיקר משכן כבודו. [ולכאורה משמע שדין הפרישה ביום הכיפורים אינו בגלל קדושת היום, אלא בגלל שהכהן גדול נכנס לפני ולפנים, ולעיל ב. הובאה חקירת רבי מנחם זמבא בזה].

ו. רבי יהודה בן בתירא היא דחייש לטומאת ביתו

הקשו התוספות, שאם כן יספיק בפרה אדומה פרישה של שישה ימים, שהרי טבול יום כשר בשריפת פרה. וכתב החזון איש (או"ח קנ"ו ליומא ג), שהרי הגמרא כאן בשיטת ריש לקיש שהמקור לדין פרישה הוא מכניסת משה למחנה שכינה, ואם כן אין מקור לדין פרישה בפרה, ובהכרח שהחיוב פרישה בפרה אינו אלא מעלה בעלמא, ולכן אין להקשות שיפרוש רק שישה ימים, שאולי תיקנו את הפרישה כמו במלואים ששם היתה פרישה של שבעה ימים ולא כפרישת משה בהר סיני.

פירש רש"י, שמה ששימש משה כל שבעת ימי המלואים אינו בכלל זה, מפני שמשו שימש בחלוק לבן והכהנים היו בלבוש של בגדי כהונה. והמצפה איתן תירץ על פי התוספות בעבודה זרה (לד), שהקשו על רש"י שכתב שמשו לא שימש בבגדי כהונה מהגמרא בזבחים (קב), שמשו שימש כל ארבעים שנה ככהן גדול ומשמע שזה היה בבגדי כהונה, ואם כן לכאורה גם בשבעת ימי המילואים היה בבגדי כהונה, ומבארים התוספות שכל השבעה ימים שמשו רבנו היה מעמיד את המשכן ומפרקו היה למשכן דין במה, ובבמה אין בגדי כהונה, ורק ביום השמיני למלואים כשהוקם לגמרי הוא קיבל דין משכן, ולפי זה היום השמיני היה תחלה לעבודה שאז היה הפעם הראשונה שהיה עבודה בדין משכן.

ב. רבי יוחנן מתיני חדא וכו' מעלה בעלמא

כתב הרמב"ם (פרה אדומה פ"ב ה"ב), שבעת ימים קודם שריפת הפרה מפרישין כהן השורף אותה מביתו וכו' ודבר זה קבלה ממשה רבנו. והקשה המשנה למלך, מדוע פסק הרמב"ם את שיטת ר"ל שהפרישה מדאורייתא, ולא פסק כרבי יוחנן שהפרישה אינה אלא מעלה בעלמא. וביותר שהתוספות (ד"ה דרביה) כתבו שרבי יוחנן מצא ברייתא שאומרת כך, והוא סבר כאותה ברייתא שחולקת על רבי ישמעאל, ומדוע לא פסק הלכה כרבנן.

ויש ליישב שזה תלוי בגירסת הגמרא, שהמשנה למלך גרס שריש לקיש הוא זה שחולק על רבי יוחנן, ולכן הקשה שהרי הלכה כרבי יוחנן ולא כריש לקיש. אבל לפי הגירסא שלפנינו שרבי יהושע בן לוי חולק על רבי יוחנן, מיושב שהרמב"ם פסק כרבי יהושע בן לוי ולא כרבי יוחנן. והלקוטי הלכות תמה על גירסת המשנה למלך שהרי ריש לקיש כלל לא סובר את הלימוד ממלואים, ובהכרח שיש לגרוס רבי יהושע בן לוי. והחזון איש (או"ח קנ"ו ליומא ג) כתב, שהגירסה הנכונה היא רבי יהושע בן לוי, ושהתוספות (מגילה כז) כתבו שבמחלוקת רבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן הלכה כרבי יהושע בן לוי.

ג. אי מה מלואים כל הכתוב בהן מעכב בהן אף הכא נמי וכו'

פירש הריטב"א שרבי יוחנן לא השיב כלום משום שלא חשש לקושיא זו, והטעם מפורש בירושלמי, (ובתוספות ישנים הובאו דברי הירושלמי) שפעמים לומדים דבר אחד מן השני למצוה ולא לעכב. אמנם שיטת רבינו יהונתן מלוניל שמכיון שהלימוד הוא ממלואים, אם כן כמו שבמלואים הפרישה מעכבת הוא הדין שפרישת כהן גדול מעכבת.

ד. אלא מר מהיכא יליף לה אמר מסיני

הקשה הר"ן (דרשות הר"ן תחילת הדרוש הרביעי), איך שייך ללמוד